

Ina flur tardiva sin il prà da la democrazia

Cun grond engaschament han ins cuntanschì en Svizra avant 40 onns il dretg da votar da las dunnas

DA CORINA CASANOVA,
CHANCELIERA FEDERALA

■ **Ch'ins ha introducì uschè tard il dretg da votar da las dunnas en Svizra è stà ina consequenza directa da l'access difficultus da las dunnas a la scolaziun e dal fatg ch'il dretg da votar general per ils umens è vegnì introducì gia fitg baud.** Questas ultimas emnas han ins festegià en tut il pajais l'introducziun dal dretg da votar da las dunnas avant 40 onns. La Svizra ha stuì sa laschar plaschair quella giada e per part fin oz blera critica e beffa per l'introducziun tant tardiva da quel dretg. I vegn adina puspè menziunà che la Svizra saja stada in dals ultims pajais dal mund che haja concedì a las dunnas l'egualità en ils fatgs politics. Il umens svizzers da quella giada stattan en quel connex bainduras en il suspect collectiv d'esser stads reazionaris.

Quest punct da vista resulta dentant sco pauc profundà. La Frantscha per exempel, cun sia tradiziun da «liberté, égalité, fraternité», ha introducì il dretg da votar da las dunnas pir l'onn 1944, damai mo 27 onns avant. Il «retard» da la Svizra daventa dal tutfatg episodich sch'ins observa pli en detagl il svilup istoric da la democrazia.

Sa liond enturn barbas

Emprimas furmas da la «soveranità dal pievel» hai dà en l'antica. Giudair dretgs da participaziun e d'elecziun giudevan dentant quella giada mo ils «umens libers» che possedevan terras, sclavs e muaglia. Il sistem sa basava sin la sclavaria, las dunnas n'avevan nagina

La chanceliera federala Corina Casanova. MAD

lubientscha da sa participar a la politica.

Discutà davart la problematica da las structures democraticas vegniva gia en l'antica. Gia quattertschient onns avant Cristus ha Aristophanes ridiculizà en sia cumedia murdenta «Las dunnas en l'assemblea populara» las dunnas che s'infiltravan en las reuniuns politics. Tar Aristophanes sa lian ellas enturn barbas e vulan iniziar «in'ovra ristgada – dapli democrazia!». Per salvar il bain communal vulan ellas remplazzar ils umens ch'ellas atgisan d'esser incumpetents, corrupts e bavaders. Aristophanes drizza a ses lecturs in appel ironic: «Vus pudais anc vegnir spendrads! Jau as di, nus stuain surdar la citad a las dunnas!» El sa referescha qua apparentamain a l'opiniun derasada che las dunnas a la pussan-

za mettian il bainstar general avant ils interess persunals.

Dominanza da las elites

Ils tschientaners sequents n'han betg purtà grondas midadas en las premissas per la participaziun politica: Il dretg da votar e d'eleger era reservà ad ina pitschna gruppa d'umens privilegiads en possess da terren e da grondas facultads. En l'antica signifitgava «democrazia» la fin finala la dominanza d'ina pitschna elita, ella era damai en realità in'aristocrazia u oligarchia.

Dentant er anc a la sava dal 19avel tschientaner, cur che las premissas per il dretg da votar e d'eleger èn sa transfurmadas profundamain e ch'il dumber da votants è creschì andetg, èn las votaziuns ed elecziuns «dal pievel» restadas in affar

exclusiv. A las emprimas elecziuns communalas a Vienna en il schaner 1861, per las qualas Johann Strauss ha cumponì sia opulenta fanfara «Wahlstimmen-Walzer» (op. 250), han participà stgars 18 000 dals 550 000 abitants da la citad.

Tar las emprimas elecziuns politics en Italia, l'onn 1860, avevan main che dus pertschient dals 26 milliuns burgais talians in summa il dretg d'eleger, main ch'in pertschient ha fatg diever da quest dretg. Suentar la cupitgada dal stadi da la baselgia l'onn 1870 han scumandà las bullas papalas tranter il 1875 ed il 1905 als catolics talians da sa participar a las elecziuns dal parlament, smanatschond cun l'excommunicaziun. Per consequenza han suenter participà a las emprimas elecziuns dal stadi naziunal da l'Italia unida en la provinza Latium, sin il territori da l'anterieur stadi da la baselgia, mo gist 7144 umens creschids, var trais pertschient da la populaziun masculina.

Las guerras han dà l'impuls

En blers stadis ha l'augment marcant da la participaziun als process democratics dapi lura già ina stretga relaziun cun la meglieraziun da la scolaziun e furmaziun da la populaziun. Dentant er questa meglieraziun resguardava principalmain ils umens. Ins n'ha ditg betg dà suatientscha a las pretensiuns da promover er la scolaziun e la participaziun politica da las dunnas. Quai na s'ha betg midà fin ch'ils stadis èn vegnids scurlattads da midadas profundas, savens en consequenza da guerras.

Questa constataziun fa surstar: Quatter da tschintg stadis han concedì a las dunnas il dretg da votar suenter fasas da violenza collectiva e da mazzaments. Var

duz terz dals stadis suverans han introducì il dretg da votar da las dunnas immediatamain suenter ina guerra mundiala u suenter ina guerra civila. Uschia per exempel la Germania dal 1918, l'Italia dal 1945, la Grezia dal 1952. La participaziun politica da las dunnas è damai savens vegnida promovida suenter grondas crisas, cur ch'i regnava in consens ch'i na pudeva betg cuntinuar sco avant e cur ch'ins aveva er concretamain basegn da las dunnas. Quellas che vegnivan a parturir e trair si las novas burgais ed ils novs burgais parevan d'esser las pli crediblas architectas d'ina nova societad e d'in nov stadi. Ditg auter: Pir dapi paucs decennis pon ins in summa discurre tar las democrazias d'ina vaira «soveranità dal pievel».

Cun forzas unidas

La democratizaziun è in process lung e plaun. Il dretg da votar da las dunnas è ina flur tardiva sin il prà da la democrazia. En Svizra han franà l'introducziun dal dretg da votar da las dunnas d'ina vart l'access difficultus da las dunnas a la scolaziun e da l'autra vart il fatg ch'il dretg general da votar per ils umens è vegnì introducì fitg baud. Per l'acceptanza dal dretg da votar da las dunnas na stuevan ins betg persvader mo ina pitschna elita, mabain tut ils umens svizzers sur 20 onns, ch'ina democrazia senza participaziun da las dunnas n'è betg ina democrazia per propi. Igl è damai in segn positiv per la Svizra ch'il lung cumbat per il dretg d'eleger e da votar da las dunnas è vegnì guadagnà cun lavur persvasiva e forzas unidas e betg cun violenza.

Appari en la NZZ ils 4-2-2011, translata e stampà cun gentila permissiun.